

Mirjam Tuinder:

Drama bij de taalmethode Taaljournaal

Basisschool De Meent in Amsterdam is een Kunst-magneetschool. Dat betekent dat, naast de gewone vakken, de kunstvakken extra veel aandacht krijgen. Dramatische vorming is daarvan een essentieel onderdeel. De school heeft rondom de thema's van de methode Taaljournaal en met gebruikmaking van suggesties voor dramatische vorming in die methode een lessencyclus voor drama ontwikkeld. Veel leerkrachten vinden dramatische vorming zinvol, maar vinden het tegelijkertijd moeilijk om hier op een gestructureerde manier mee bezig te zijn. Mirjam Tuinder beschrijft hoe en waarom dat op De Meent gebeurt en wat de ervaringen van de leerkrachten zijn'.

Een belangrijk uitgangspunt van een Kunst-magneetschool is dat er op school niet alleen aan de cognitieve, maar vooral ook aan de creatieve ontwikkeling van kinderen gewerkt moet worden. Ieder kind moet zich zo breed mogelijk kunnen ontplooiën. Daardoor kunnen kinderen, ongeacht herkomst of achtergrond, zich in sociaal opzicht sterker gaan voelen.

Muziek, tekenen, beeldende vorming, drama en dans zijn daarom belangrijke vakken op het rooster. Bij de samenstelling van het team wordt er naar gestreefd om voor ieder kunstvak een specialist in huis te halen. Daarnaast wordt er samengewerkt met onder andere de Muziekschool Amsterdam, het Kunstweb (een instelling voor kunstzinnige vorming) en de Hogeschool voor de Kunsten.

Waarom drama?

Op De Meent wordt sinds een jaar of vier de taalmethode *Taaljournaal* gebruikt voor de 'gewone' taallessen. De leerkrachten zijn tevreden over deze methode omdat er veel

aandacht is voor het communicatieve aspect van taal. Er worden in de methode veel situaties gecreëerd waarin kinderen hun communicatieve vaardigheden kunnen oefenen, onder andere door middel van drama. Op De Meent staan echter ook speciale dramalessen op het rooster, omdat bezig zijn met drama niet alleen taaldoelen dient, maar ook helpt om een goed pedagogisch klimaat te realiseren. Het themanummer van *Moer* 1999•3: *Zin in kunst. Kunstzinnig taalonderwijs* gaat hier nader op in.

Kinderen met verschillende (culturele) achtergronden kunnen zich door middel van drama op hun eigen manier uiten. Vanuit hun eigen beleavingswereld worden ze bij de dramalessen met allerlei situaties geconfronteerd waarin ze samen met anderen naar oplossingen moeten zoeken en waarin ze hun eigen gevoelens kunnen leggen. Gevraagd naar hun mening over drama zeggen leerlingen van groep 7 van de Meent het volgende:

Soraya: *Ik vind het leuk om drama te doen omdat je je daarin lekker kunt bewegen en toneelstukjes kunt spelen.*

Patty: *Ik vind drama leuk omdat je ervan kunt leren, je leert toneelspelen, je leert dan hoe je je moet gedragen en je mag lekker overdrijven.*

Stefan: *Ik vind drama aan de ene kant leuk maar aan de andere kant niet omdat ik dan niet kan rekenen. Maar het leuke daarvan is dat je je uit kunt leven en dat je effe niet je brein hoeft te gebruiken. Je gebruikt je brein wel maar dan op een andere manier.*

Ook docenten vinden het belangrijk dat leerlingen aan drama doen, omdat ze daardoor zelfvertrouwen krijgen. Een van de docenten geeft het voorbeeld van een leerling die in de klas altijd erg gesloten is en nooit iets zegt. Als ze echter bij drama de rol moet spelen van een opschepper, durft ze ineens allerlei dingen te zeggen en te doen. De hele klas was verbaasd over die verandering. Leerlingen weten echter heel goed dat het een spel is. Ze kunnen een rol spelen en zich zo in verschillende situaties inleven. Als dat goed gaat, kunnen ze ook in de werkelijkheid gemakkelijker op die manier reageren.

Aansluiting bij Taaljournaal

Er is bewust voor gekozen het dramaonderwijs direct aan te laten sluiten bij het taalonderwijs, en dus bij *Taaljournaal*. *Taaljournaal* biedt wekelijks een thema waar goed bij aangehaakt kan worden. De opdrachten uit de taallessen gaan daardoor meer leven, krijgen een extra dimensie. De leerlingen leren op verschillende niveaus handelingen uit te voeren, en begrippen die in de taallessen zijn aangeboden krijgen meer betekenis.

Een andere reden om drama en taallessen op elkaar te laten aansluiten ligt in het feit dat taal bij uitstek het middel is om te communiceren. Bij drama is dat natuurlijk essentieel. Daarnaast worden de leerlingen zich tijdens drama-oefeningen bewust van verschillende manieren om hun stem te gebruiken, van de mogelijkheden van lichaamstaal, van het belang van oogcontact, van andere mogelijkheden om zich te uiten. Ze moeten goed naar elkaar kijken en luisteren, en daar op een goede manier op reageren. Docenten vinden drama dan ook essentieel voor taalontwikkeling.

Taaljournaal biedt zoals gezegd wel aanknopingspunten voor drama-oefeningen, maar voor een volledig curriculum, zoals dat op De Meent gegeven wordt, is dit niet voldoende. Er moesten dus aparte lessen ontwikkeld worden, waar de suggesties uit de methode wel in konden worden opgenomen.

De lessen

De dramalessen zijn door de docenten van de school zelf ontwikkeld, onder begeleiding van een dramaconsulent. Daarvoor hadden de docenten eerst een scholing over werken met drama gevolgd. Begonnen is met de lessen voor groep 5 en 6, en toen dat eenmaal draaide zijn de lessen uitgebreid naar andere groepen.

Voor de doelen in de dramalessen is uitgegaan van de leerlijn die daarvoor door het SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) is opgesteld. Deze doelen zijn naar de eigen school-situatie vertaald. Er werd steeds aangesloten bij het doel uit de taallessen, en daar werd een specifiek dramadoel aangehangen. Elke les begint dan ook met de beschrijving van het

Voorbeeld van een warming-up

1. Losmaken van diverse lichaamsdelen. Grote gebaren maken: komen, gaan, vragen, stil zijn;

2. In een kring stationsgeluiden nabootsen.

Stemgebruik/stemvorming:

ieieieieie - aa- hée - bée - hé, hé - ha, hallo, dag, tot ziens, oh, oh, oh, nee nee!, ach, kom nou, loop door, schiet op, stop, hoi/ho, mm (een jongen neemt afscheid van zijn geliefde bij de trein), tjoek, tjoek, tjoek etcetera. Het laatste nieuws! Het laatste nieuws!

3. Verschillende manieren van lopen in het station:

haastig, rennend, hollend, met een wandelwagentje voor je uit, met een zware koffer, met een rugzak, met een ijsje in je hand, lopen terwijl je de krant leest, gezellig met een vriendin samen lopen giehelen.

Afbeelding 1: Voorbeeld van een warming-up

taaldoel en het dramadoel van de les, de benodigde attributen (bijvoorbeeld poppenkastpoppen, kranten met foto's van voetbalwedstrijden, spreekwoordenboek) en de klassenopstelling (in groepjes, in een kring,

wisselend). Hierna volgt een warming-up gekoppeld aan een introductie over de inhoud van de les (zie afbeelding 1). Vervolgens wordt de kern en de afsluiting van de les beschreven. Iedere les duurt ongeveer een uur.

Overigens viel het voor de docenten niet altijd mee om dramalessen te ontwikkelen. Sommige taaldoelen lenen zich uitstekend voor drama, maar sommige ook niet. Dat maakte het moeilijker om een goede dramalessen te maken. Bovendien is het bedenken en uitvoeren van de lessen leuker dan het opschrijven ervan. Toch was dat natuurlijk dé manier om ervoor te zorgen dat ook andere docenten met die lessen konden gaan werken. De docenten werden echter gestimuleerd door het plezier dat de kinderen aan de lessen beleefden, en door de onverwachte talenten die ze bij hen ontdekten.

Een voorbeeldles

Groep 7 van Cees Tijs bestaat uit dertig leerlingen. De groep is heel divers samengesteld. De kinderen houden ervan om drama te doen. Cees geeft iedere week zelf een dramalessen in zijn groep. Hij gebruikt daarvoor de hand-

leiding van *Taaljournaal* en de lessen die door De Meent zelf zijn gemaakt. Cees is een van de leerkrachten die meegewerkt hebben aan de verdere uitwerking van het dramaprogramma.

De ontwikkelde dramalessen geven precies aan wat de docent moet doen en hoe de les aansluit op *Taaljournaal*. In afbeelding 2 staat de draamales bij les 10 'Zo is het/ dat vind ik', met doelen, benodigdheden en het verloop van de les met de warming-up, introductie, kern en afsluiting. De benodigde pagina's uit de handleiding van *Taaljournaal* zijn erbij gekopieerd (zie afbeelding 3).

Eerst vertelt Cees het verhaal over Diederik. Dan krijgen de kinderen de warming-up zoals in de handleiding beschreven: ze spelen het stukje na waarin mevrouw Mallebroek het blik krijgt en ontdekt dat daar een echte jongen uit komt. Daarna mogen de kinderen kiezen uit de drie spelopdrachten die in de handleiding van *Taaljournaal* geformuleerd staan (zie afbeelding 3). Cees inventariseert wie er belangstelling heeft voor welke opdracht.

Er is veel animo voor opdracht 3. Vier groepjes kiezen voor deze opdracht. Voor opdracht 2 zijn er twee groepjes en voor de

eerste opdracht kiest slechts één groepje. De groepjes oefenen rustig in hoekjes van de magneetlokaal, de ruimte die gebruikt wordt voor dans, drama en muziek (de 'magneetlessen'). Vervolgens worden de stukjes klassikaal gespeeld.

Opdracht 1 wordt gespeeld door Ralph (Diederik) en Stephan (mevrouw Mallebroek):

Diederik reageert als een verwend kind op de kleren die mevrouw Mallebroek voor hem gekocht heeft. Ralph heeft niet echt begrepen hoe hij de rol moet spelen en zegt dat hij liever terug naar de fabriek gaat als hij geen gewone kleren krijgt. Na een paar reacties verliest Stephan zijn geduld. De ruzie loopt hoog op. Stephan brult letterlijk dat Ralph op moet houden met zijn chantage. 'Heb je het goed begrepen!', schreeuwt hij.

De scène wordt hier afgekapt en kort besproken door de toeschouwende kinderen en de leerkrachten. Conclusie: Ralph en Stephan hebben wel leuk gespeeld, maar ze hebben zich niet aan de opdracht gehouden. Het was wel prachtig om te zien hoe Stephan Ralph confronteerde tijdens dit toneelstukje.

Les 10 “Zo is het / dat vind ik”

Thema zo is het/ dat vind ik Groep 7 - methode/achtergrond Taaljournaal
Leerlingenboek blz. 30 Leerkrachtenboek blz. 131 e.v.

Algemeen doel taal en drama:

- Een verhaal dramatiseren;
- Inzien dat taalgebruik vaak afhankelijk is van de situatie waarin men spreekt;
- Vragen op geïnterpreteerd en kritisch niveau kunnen beantwoorden;
- Luisteren op geïnterpreteerd en kritisch niveau;
- Gevoelenswaarden kunnen onderscheiden.

Specifiek doel drama:

- Het spelen van dialoogjes;
- Het spelen van rollen en korte scènes;
- Het hanteren van de elementen wie, wat, waar.

Benodigheden / rekwisieten: Kopieën van blz. 131, 132 en 133 uit de handleiding

Klassenopstelling: Wisselend

1. Warming up

Er wordt gebeld. Loop naar de deur. Doe de deur open. Er staat een heel groot blik. Doe verbaasd. Loop erom heen. Maak met een grote sleutel het blik open. Kijk in het blik. Op de bodem zit een klein verschrompeld kabouterdje. Een stem zegt: ‘Lieve moeder, de gebruiksaanwijzing zit onder het deksel.’ Mevrouw Mallebroek moet een zakje oplossen in vier liter warm water en de inhoud over het kabouterdje uitstorten. Het kabouterdje groeit. Kijk naar het groeien en maak duidelijk hoe groot het kind wordt. Droog de jongen af en kleed hem aan. Maak het bed op en stop Diederik lekker in.

2. Introductie

Opdracht 1 uit de handleiding duidelijk voorlezen. De kinderen zullen in tweetallen aan de opdracht werken. Voor de kinderen beginnen kan een tweetal het uitproberen. De andere kinderen kijken.

3. Kern

Oefenen met opdracht 1. Aan elkaar laten zien, vervolgens dezelfde werkwijze met opdracht 2 en opdracht 3.

4. Afsluiting

Na gesprek over de drama's in een kring elkaar feedback geven. Het centrale punt waar het bij feedback om gaat is: Hebben de leerlingen naar elkaar geluisterd? Hebben de leerlingen argumenten gebruikt en waren ze kritisch ten opzichte van elkaar? Hoe verliepen de dialogen?

Afbeelding 2: Drama's bij les 10 van Taaljournaal.

Hij had in werkelijkheid nog het een en ander met hem uit te knokken. Door het toneelstukje over mevrouw Mallebroek en Diederik was Stephan in staat om zijn boosheid uit te schreeuwen: ‘Het is afgelopen, heb je dat begrepen!’ Iedereen kijkt ademloos toe terwijl Stephan en Ralph aan het spelen zijn

en hoewel zij zich niet aan de opdracht houden, krijgen ze toch een daverend applaus voor hun prachtige toneelspel.

Opdracht 2 wordt gespeeld door Peter als meneer Engelman, Joshua als mevrouw Mallebroek en Dennis als Diederik.

Een kind op bestelling**Doel:**

- Gebeurtenissen en gevoelens kunnen voorspellen. (8.2)
- Een verhaal dramatiseren. (1.3)

Werkwijze:

In deze lessenreeks wordt uitgegaan van het boek *Diederik uit het blik* van Christine Nöstlinger (De Fontein, Baarn). U kunt deze les beginnen met het voorlezen van de volgende samenvatting van het boek.

Mevrouw Bettie Mallebroek is een gek, mallotig, kleurrijk gekleed mens. Ze woont helemaal alleen. Meneer Mallebroek is jaren geleden vertrokken. Waarom? Daar heeft niemand iets mee te maken. Ze heeft hem gewoon de Mokerhei op gestuurd.

Mevrouw Mallebroek is kunstenares. Ze weeft de prachtigste tapijten en verdient daarmee haar brood.

En verder doet mevrouw Mallebroek precies waar ze zelf zin in heeft.

Heeft ze zin om te roken, dan steekt ze een sigaartje op en heeft ze zin om een dagje op bed te blijven, dan doet ze dat.

Mevrouw Mallebroek heeft een tic: ze is dol op formulieren, gratis aanbiedingen, bestelbonnen en vooral op postorderbedrijven, waar je zo maar van alles kunt bestellen.

Als ze ergens een bon in ziet staan, knipt of scheurt ze die uit, vult hem in en stuurt hem weg, zonder erover na te denken of ze die spullen wel gebruiken kan. Door die bestelwoede is mevrouw Mallebroek al in het bezit gekomen van een 24-delig plastic theeservies, een abonnement op een tijdschrift voor viskwekers, een partij van tien te grote, wollen onderbroeken, een Turkse koffiemolen en negen boeddhistische gebedsmolentjes.

Meneer Engelman is het tegenovergestelde van mevrouw Mallebroek. Hij is 55 jaar en een heer. De hele week staat hij in zijn apotheek en verkoopt daar zijn pillen, poeders en zalfjes. Geen potje staat er op de verkeerde plek. Geen stofje is er te bekennen.

Twee keer in de week komen hij en mevrouw Mallebroek bij elkaar. Dan gaan ze naar de bioscoop of naar de schouwburg, ze eten samen of ze drinken een glaasje wijn. Twee keer in de week zegt mevrouw Mallebroek „Engeltje” tegen meneer Engelman en hij „Betteke” tegen haar. Twee keer in de week vindt mevrouw Mallebroek ook wel genoeg. Komen ze elkaar op de andere dagen van de week toevallig op straat tegen, dan noemen ze elkaar mevrouw en meneer, groeten elkaar en lopen weer door.

Kitty is het buurmeisje van mevrouw Mallebroek. Kitty woont in de flat onder haar. Ze heeft veel vrienden en vriendinnen en kan vechten als de beste. Ze is goede maatjes met mevrouw Mallebroek.

Afbeelding 3 (loopt verder op de twee volgende pagina's): Les 10 uit Taaljournaal.

Op een dag gebeurt er iets vreemds. Er wordt gebeld bij mevrouw Mallebroek en er wordt een groot blik afgeleverd.

Mevrouw Mallebroek kan zich niet meer herinneren wat ze nu weer besteld heeft. Ze is razend nieuwsgierig. Aan de buitenkant is niet te zien wat er in het blik zit. Er staat slechts op: „Gebruiksaanwijzing binnenin”. Vlug maakt mevrouw Mallebroek het blik open. Als ze dan kijkt, krijgt ze de schrik van haar leven. Op de bodem van het blik zit een klein, verschrompeld kaboutertje. Hij kijkt een beetje angstig omhoog en zegt dan: „Lieve moeder, de gebruiksaanwijzing zit onder het deksel.”

Mevrouw Mallebroek krijgt een paars waas voor de ogen en ziet sterretjes. Door het paarse waas heen ziet ze onder het deksel een zakje vastgeplakt. Hierop staat: „De inhoud van dit zakje oplossen in vier liter warm water en direct na openen van het blik over de inhoud ervan storten.”

„Het zou beter zijn als u wat voortmaakte,” hoort ze het kaboutertje zeggen. „Want lang houd ik het in deze toestand niet meer uit.”

Mevrouw Mallebroek handelt volgens het voorschrift en op het moment dat ze het water in het blik heeft gegoten, ziet ze het kaboutertje groeien, totdat het de grootte van een normale jongen heeft.

„Heeft u een handdoek?” vraagt hij.

Mevrouw Mallebroek haalt een handdoek. De jongen droogt zich af, klimt uit het blik en geeft haar een blauwe envelop, die waterdicht in plastic verpakt is.

Mevrouw Mallebroek maakt de envelop open en leest:

Beste ouders,

Hiermee is uw vurigste wens in vervulling gegaan. Voor u staat Diederik Mallebroek. Zoon van Diederik Guus Mallebroek en Bettie Mallebroek.

Wij, de ouders, wensen u veel plezier met uw nakomeling.

Uw nakomeling is in onze fabriek volgens hoge eisen gemaakt.

Onze producten zijn gemakkelijk te hanteren en te controleren.

Normale productiefouten zijn uitgesloten. Geeft u ons product naast de normale verzorging ook de nodige liefde. Vergeet u dat alstublieft niet.

Hoogachtend,

en dan een onduidelijke handtekening.

Het paarse waas voor de ogen van mevrouw Mallebroek is nog niet geheel opgetrokken en als ze ziet dat de jongen, die zich inmiddels helemaal heeft afgedroogd, nog helemaal zonder kleren aan voor haar staat, pakt ze gauw haar dikke, gebreide vest uit de kast en slaat hem dat om de schouders.

„Is dit mode voor jongens van mijn leeftijd?” vraagt Diederik.

„Nee,” zegt mevrouw Mallebroek, „maar ik heb op dit ogenblik niks anders, ik wist toch niet dat je kwam.”

„Moeder,” zegt Diederik, „het is nodig dat ik nu even ga slapen, ongeveer

twee of drie uur. Dat is voorschrift als iemand pas uit het blik komt. Anders kunnen er beschadigingen optreden.”
„Dat is goed, lieve jongen, dan kan ik intussen wat kleren voor je kopen.”
Mevrouw Mallebroek maakt een bed voor Diederik op, trekt liefdevol de dekens over hem heen en als ze ziet dat hij slaapt, gaat ze het huis uit om inkopen te doen.

De kinderen gaan nu korte stukjes van het verhaal spelen. U leest telkens een van de onderstaande opdrachten voor en vraagt dan enkele kinderen om het stukje geheel onvoorbereid al improviserend te spelen. Na elke opdracht vraagt u of het gedrag van mevrouw Mallebroek, meneer Engelman, Diederik en de schoolkinderen van tevoren te voorspellen was. Waarom handelde iedereen zoals hij handelde?

Opdracht 1:

Mevrouw Mallebroek heeft totaal geen verstand van kinderen. Ze weet niet waarmee kinderen spelen en wat voor kleren ze dragen.

Zelf houdt ze van kleurrijke en niet alledaagse dingen.

Diederik heeft in de fabriek van buiten geleerd wat voor kleren jongens van zijn leeftijd dragen, waarmee ze dienen te spelen en wat gezonde voeding is.

Speel het gesprek na tussen mevrouw Mallebroek en Diederik, als mevrouw Mallebroek met haar inkopen thuiskomt.

Opdracht 2:

Meneer Engelman vindt het eerst maar zozo, dat hij de aandacht van mevrouw Mallebroek met Diederik moet delen. Maar als hij ziet dat Diederik keurig opgevoed is, dat Diederik nooit buiten zijn boekje gaat, dat hij op de meest moeilijke vragen alle antwoorden kent en dat hij nooit iets doet wat niet mag, omdat hij alleen maar kan handelen volgens het opvoedingsprogramma uit de fabriek, vindt hij Diederik heel aardig en wil hij dat Diederik 'vader' tegen hem zegt. Ook wil hij dan niet meer twee keer in de week, maar elke dag bij mevrouw Mallebroek komen.

Mevrouw Mallebroek moet volgens hem helemaal veranderen:

- ze moet goede manieren krijgen, bv. geen sigaren meer roken;
- ze moet geen vreemdsoortige kleren meer dragen;
- ze moet alles in huis opgeruimd houden en bijvoorbeeld de goudvissen niet meer in het bad laten zwemmen;
- ze moet netjes op tijd eten en niet op de vreemdste uren frambozenijs met slagroom willen.

Speel het gesprek na waarin meneer Engelman zegt dat hij Diederiks vader wil zijn, en waarin hij zegt dat mevrouw Mallebroek moet veranderen.

Opdracht 3:

Diederik moet naar school. Ook daar kan hij zich alleen maar als modelknaap gedragen. Hij weet alle antwoorden. Maar hij wil niemand voorzeggen, als iemand hem tijdens een repetitie iets vraagt. Hij praat nooit onder de les. De juffrouw zegt wel drie keer per uur dat alle kinderen een voorbeeld aan Diederik moeten nemen. Op een dag, als de juffrouw even de klas uit is, slaat Lianne met een liniaal per ongeluk tegen de ruit. Er komt een barst in. Als de juffrouw terugkomt, ziet ze die. Ze vraagt wie dit gedaan heeft.

Hoe reageert Diederik? Hoe reageren de andere kinderen? Speel deze situatie.

1 De onderbroek van oom Meier

Doel:

- Inzien dat het taalgebruik vaak afhankelijk is van de situatie waarin men spreekt. (8.2)
- Vragen op geïnterpreteerd en kritisch niveau kunnen beantwoorden. (1.1)

Meneer Engelman wil graag vaker op bezoek komen bij mevrouw Mallebroek, want dan kan hij een betere vader zijn voor zijn zoon. Joshua (als mevrouw Mallebroek) zegt echter dat meneer Engelman niet vaker mag komen. Als meneer Engelman dan ook nog zegt dat mevrouw Mallebroek netter moet worden en niet zulke rare kleren moet dragen wordt 'ze' boos. Meneer Engelman moet zich niet met haar bemoeien.

Dennis speelt zijn rol als Diederik goed. Hij zegt dat hij het wel prettig vindt als meneer Engelman vaker komt. Dennis begrijpt goed dat Diederik en meneer Engelman veel gemeen hebben. Dan wordt mevrouw Mallebroek pas echt boos. Ze stuurt meneer Engelman weg. Hij moet haar huis uit en ze blijft achter met Diederik, die het jammer vindt dat meneer Engelman weg is.

Het stukje wordt nabesproken. De spelers krijgen complimenten; ze hadden zich goed aan de opdracht gehouden en de rollen zijn goed gespeeld. Het was leuk om naar te kijken, het werd spannend gespeeld. Er worden vragen gesteld over het einde van het toneelstukje. Meneer Engelman wegsturen is geen oplossing als je denkt over hoe het verhaal dan verder gaat. Zou meneer Engelman zich wel laten wegsturen door mevrouw Mallebroek?

De tweede keer wordt opdracht 2 gespeeld door Patty als mevrouw Mallebroek, Gino als meneer Engelman en door Jonathan als Diederik.

Het toneelstukje wordt vlot gespeeld. Gino speelt zijn rol goed. Hij wil vaker komen om Diederik op te komen voeden en mevrouw Mallebroek moet zich netter gaan kleden en preciezer worden met het eten. Mevrouw Mallebroek belooft het allemaal en als ze het gedaan heeft, is het toneelstukje afgelopen.

Ook dit stukje wordt nabesproken. Complimenten voor het spel. Omdat mevrouw Mallebroek meneer Engelman zijn zin geeft hoeft Diederik niet zoveel te spelen in zijn rol. Zijn 'ouders' lossen het samen op en hij hoeft niet te kiezen of zijn stem te laten horen. Aan de spelers wordt ter overweging wel de vraag gesteld of mevrouw Mallebroek echt zo zou reageren als je haar karakter in ogenschouw neemt...

Reacties van leerlingen

Cees heeft zijn leerlingen tijdens een dramalessen geïnterviewd over de dramalessen, om te weten te komen wat ze er eigenlijk zelf van vinden. Deze les begint met een drama-oefening over jezelf presenteren. Riet van Wees, een docente die taakuren heeft voor het vorm en inhoud geven van het drama-programma op De Meent, is bij deze les aanwezig en doet de introductie.

Als je toneelspeelt, laat je iets van jezelf zien. Je kunt jezelf op verschillende manieren laten zien. Riet introduceert de oefening door zichzelf op drie verschillende manieren te presenteren; verlegen, verdrietig en krachtig. Bij de eerste twee manieren van presenteren gebruikt ze geen taal. Ze staat van haar stoel op en presenteert zich. Ze gaat weer zitten en doet het nog een keer. Bij de laatste manier van presenteren gebruikt ze wel taal. Ze loopt krachtig naar voren. Ze kijkt streng rond, opgeheven hoofd, haar handen gebaren direct en ze laat een krachtig 'zó!' horen.

Kinderen krijgen de opdracht na te denken hoe ze zich zouden willen presenteren, welke manier goed bij hen past. Welke manier past bij hoe je je voelt? Zindzi begint. Ze presenteert zichzelf op een vrolijke, rustige manier. Wat opvalt, is dat geen van de jongens zich stoer presenteert. Wat ook opvalt, is dat veel kinderen zich min of meer op dezelfde manier voorstellen. Als een jongen zijn voorganger napraat en per vergissing zegt 'Ik ben Soraya', is de hilariteit heel groot. De kinderen komen niet meer bij van het lachen. Er is ook een aantal kinderen dat echt iets met de opdracht gedaan heeft. Ze tonen zichzelf verlegen, aarzelend, streng. De meeste kinderen doen echter zoals ze meestal doen wanneer ze iets toch een beetje eng vinden.

Na de introductie interviewt Cees zijn leerlingen over de dramalessen. Er is een microfoon en geluidsapparatuur, en de kinderen zitten in een opstelling waarin ze echt geïnterviewd worden. De andere kinderen horen dus ook de antwoorden en gaan daar soms op verder.

We hebben al veel personen gespeeld: van een verkoopster in een groentewinkel tot een personage

uit *Hamlet*. Welk personage dat je je kunt herinneren vond je leuk om te spelen en waarom?

Zindzi: 'Ik vond de vader van Hamlet wel leuk om te spelen omdat ik toen eng kon doen.' Peter speelde de rol van Pascal in *Eva en de Poezenflat* (een verhaal van Mieke Juliën dat in de klas is nagespeeld). Pascal is de pestkop van de klas en Peter speelde dat heel goed. Dennis speelde in *Eva en de Poezenflat* de rol van opa. Dat vond hij leuk, want hij moest steeds tegen Patty zeggen dat ze wat rustiger moest lopen. Patty speelde in hetzelfde verhaal Eva. Dat was haar favoriete rol, want toen kon ze druk doen. Jonathan vond het leuk om de poezenrol te spelen – 'die poezen waren aan het spelen in de kamer en niemand zei dat je rustig moest doen'.

Tom heeft ook dieren nagespeeld. Hij vond dat erg leuk, want dan moet je nadenken over 'hoe ze lopen en bewegen. Dan kan je bijvoorbeeld over de grond kruipen'.

Kim moest een keer secretaresse spelen. Ze vond het leuk om te zeggen dat die mevrouw die opbelde even moest wachten.

Wat is leuker, zelf toneelspelen of kijken naar anderen als zij toneelspelen?

Ralph speelt liever zelf toneel. Dan kun je doen wat je wilt. Als je naar andere kinderen kijkt, verveel je je gauw. Shalini speelt ook liever zelf. Ze vindt dat leuker dan zitten kijken. Als je zelf speelt kom je in beweging, mag je zelf weten wat je gaat doen.

Peter zegt: 'Zelf spelen is leuk, maar kijken is ook leuk, want dan weet je hoe je dingen kunt doen als je het zelf gaat spelen. Van kijken kun je leren hoe je het moet doen. Bovendien is het grappig als anderen fouten maken. Dan kun je lekker lachen.'

Stefan vindt zelf spelen leuk, maar kijken naar anderen ook. Hij kan daar zijn eigen toneelstukje een beetje op baseren. Als hij als eerste aan de beurt is, is het juist leuker om zelf te improviseren. Improviseren is spelen zonder iets af te spreken.

Gino vindt het leuker om naar anderen te kijken, want dan moet hij vaak lachen. Hij wil niet zo graag spelen. Hij zegt: 'Als je een foutje maakt dan lachen ze je uit.' Hij blijft dan ook liever aan de kant zitten om te kijken.

Robini vindt het weer wel leuk om zelf toneel te spelen, want als hij iets goed doet, krijgt hij lekker veel aandacht.

Zoals ook al bleek uit het enthousiasme van de meeste kinderen tijdens de dramalessen, geven veel kinderen aan dat ze veel plezier hebben bij het toneelspelen. Vaak wordt er bij de meester om gezeurd: 'Wanneer gaan we weer drama doen?' Dit is voor Cees in ieder geval een stimulans om de dramalessen echt op te nemen in het reguliere programma en er wekelijks tijd voor uit te trekken. En omdat hij zelf ook enthousiast is, kan hij de kinderen beter stimuleren

Tips voor andere scholen

Een aantal docenten van De Meent heeft zelf bijgedragen aan het ontwikkelen van de dramalessen, en alle docenten hebben een aantal bijeenkomsten bijgewoond waarin het belang van de dramalessen werd toegelicht en waarin werd ingegaan op hoe ze zelf met de lessen aan de slag konden. Beide factoren zijn van belang voor het slagen van de dramalessen.

Doordat de lessen door docenten gemaakt zijn, blijven ze zo praktisch mogelijk. Ze sluiten aan bij wat er op de school aan mogelijkheden zijn (lokaal, attributen, gebruikte teksten, kwaliteiten van docenten). De lessen bieden een goede leidraad voor de uitvoering ervan in de klas. Uiteraard wordt er soms van afgeweken, omdat er tijdens de les een nieuw idee opkomt of om aan te sluiten bij wat de kinderen inbrengen. Belangrijk is dat er een vast programma is dat voor iedereen hetzelfde is. Zo staat in ieder geval vast wanneer er aan welke doelen gewerkt wordt en op welke manier er bij de taalmethode wordt aangesloten.

De andere belangrijke succesfactor is de betrokkenheid van alle docenten en de regelmaat waarmee drama ook inderdaad in de klassen wordt uitgevoerd. Door wekelijks dramalessen uit te voeren, kunnen docenten er 'los' van komen, verdwijnt de drempel die er vaak in het begin is. Het moet duidelijk zijn dat een les niet per se iets bijzonders moet worden met decor of verloop van de handeling. Een les moet soepel en natuurlijk verlopen, en dat kan alleen bereikt worden door zelfvertrouwen van de docent. Een gezamen-

lijke start van het dramaprogramma bijvoorbeeld, waarin docenten samen aan een stukje drama moeten werken, kan dat zelfvertrouwen bevorderen: iedereen werkt volgens zijn eigen stijl, maar het doel wordt door allen gedragen. De conclusie van de docenten van De Meent is in ieder geval dat er veel bereikt wordt, en dat de kinderen er beter van in hun vel komen te zitten.

Noot en literatuur

- 1 Dit artikel is tot stand gekomen dankzij bijdragen van basisschool De Meent, en in het bijzonder van Riet van Wees.

H. Franssen e.a. *Taaljournaal. Een taalmethode voor de basisschool. Handleiding taal Groep 7*. Malmberg, Den Bosch, z.j.

Themanummer Moer 1999•3: *Zin in kunst. Kunstzinnig taalonderwijs*, 1999.